

OGÓLNOPOLSKIE BRANŻOWE/TEMATYCZNE SPOTKANIE SIECIUJĄCE DLA ANIMATORÓW ORAZ PRACOWNIKÓW ODPOWIEDZIALNYCH ZA KOORDYNOWANIE DZIAŁAŃ PARTNERSKICH.

Warszawa, 10-11 kwietnia 2018 r.

I. Wstęp

W dn. 10 i 11 kwietnia w Hotelu Warsaw Plaza w Warszawie (ul. Łączyny 5), odbyło się ogólnopolskie branżowe/tematyczne spotkanie sieciujące dla animatorów oraz pracowników odpowiedzialnych za koordynowanie działań partnerskich. Spotkanie było elementem projektu pn. *Forum Aktywności OWES*, realizowanego w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Oś priorytetowa II: Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, Działanie 2.9 Rozwój ekonomii społecznej.

W wydarzeniu udział wzięło 58 uczestników, w tym 53 przedstawiciele ośrodków wsparcia ekonomii społecznej.

Realizatora projektu, Fundację Fundusz Współpracy, reprezentowały: Pani Jolanta Kalinowska, Pani Marzena Lisiecka-Požoga oraz Pani Monika Rytel.

Spotkanie było moderowane przez Panią Martę Bohdziewicz - Lulewicz oraz Panią Marię Brzeziak.

Celem spotkania było:

- 1) wymiana doświadczeń przez pracowników OWES zaangażowanych w proces wsparcia PES;
- 2) poszerzenie wiedzy przez kadrę OWES w takich obszarach jak:
 - rewitalizacja,
 - narzędzia wykorzystywane w pracy animatora,
 - współpraca z JST,
 - wsparcie liderów lokalnych,
 - współpraca OWES z LGD,
 - gospodarstwa opiekuńcze,
- 3) rozwój współpracy środowiska OWES (sieciowanie).

II. Przebieg spotkania

Podczas spotkania zrealizowano wszystkie zaplanowane punkty programu. Przebieg spotkania przedstawiał się następująco:

Dzień 1 (10.04.2018 r.):

11:30-12:45 Wykład wprowadzający: Istota rewitalizacji, dokumenty krajowe dotyczące rewitalizacji (Ustawa o rewitalizacji; Wytyczne w zakresie rewitalizacji na lata 2014- 2020). Zasady prowadzenia rewitalizacji z uwzględnieniem ekonomii społecznej - praktyka opracowania i realizacji programów rewitalizacji w polskich miastach w ostatnich 3 latach – wnioski i rekomendacje dla PES (na jakim etapie jesteśmy i jak PES mogą się włączyć w rewitalizację?) *Rajmund Ryś, Projekty Miejskie;*

12:45 – 14:45 Warsztat moderowany Rewitalizacja a rola animatora OWES w planowaniu i wdrożeniu programu ożywienia społeczno - gospodarczego. Narzędzia, metody, instrumenty społecznej rewitalizacji przedstawione na bazie dobrej praktyki rewitalizacji osiedla robotniczego Nikiszowiec, *Waldemar Jan, Stowarzyszenie Fabryka Inicjatyw Lokalnych;*

14:45-15:30 Obiad

15:30-18:00 Sesja wymiany doświadczeń Wyzwania w pracy animatora (inspiracje, pomysły, oczekiwania, bariery, trudności) prowadzona przez moderatorów we współpracy z animatorami OWES.

Wprowadzenie - prezentacja doświadczeń kilku przedstawicieli OWES w ramach tematów:

- Najciekawsze, inspirujące inicjatywy lokalne,
- Jak współpracować z JST?
- Jak wspierać liderów lokalnych?
- Narzędzia usprawniające pracę animatora (z czego korzystamy, co się sprawdza, co polecilibyśmy innym).

Praca warsztatowa w grupach stolikowych pod kierunkiem animatorów przedstawicieli stolików (podział grupy na cztery mniejsze podgrupy, praca w ramach stolików kawowych (uczestnicy dyskutują na dany temat, zapisują najważniejsze wnioski na flipchart, a po 20-30 minutach proszeni są o zmianę miejsc i przejście do kolejnego stolika. Przy stoliku pozostaje tylko gospodarz, który referuje wnioski z dyskusji poprzedniej grupy i zachęca do dalszej dyskusji. Na zakończenie następuje prezentacja na forum najważniejszych wątków i zamknięcie sesji.)

18:00 Kolacja

Dzień 2 (11.04.2018 r.):

9:00-10:00 Sesja wprowadzająca przed warsztatami

Rola LGD i gospodarstw opiekuńczych w ekonomii społecznej

Józefina Król, Karolina Boba, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Krakowie

10:00 – 11:45 oraz 12:00 – 13:45 Warsztaty prowadzone równolegle

Jak skutecznie zintegrować działania OWES z LGD

- Produkt lokalny i marka miejsca jako nisza dla ekonomii społecznej.
- Współpraca OWES z LGD w zakresie tworzenia inicjatyw.
- Wspólne planowanie i finansowanie inicjatyw lokalnych.

Olga Gałek, Fundacja Miejsc i Ludzi Aktywnych

Gospodarstwa opiekuńcze - rozwijanie usług społecznych na obszarach wiejskich

- Idea rolnictwa społecznego.
- Podmiot ekonomii społecznej jako gospodarstwo opiekuńcze.
- Dobre praktyki funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych.

Józefina Król, Karolina Boba, Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, Oddział w Krakowie

Zakres merytoryczny wystąpień poszczególnych prelegentów przedstawiony został na prezentacjach, które stanowią załącznik do niniejszego sprawozdania.

III. Pytania, wnioski i rekomendacje ze spotkania

Ad. Wykład wprowadzający: Istota rewitalizacji, omówienie dokumentów krajowych dotyczących rewitalizacji.

Pytania ze strony obecnych na spotkaniu przedstawicieli OWES odnoszące się do prezentowanego przez Pana Rajmunda Rysia zagadnienia dotyczyły przede wszystkim:

- roli jaką OWES może odegrać w procesie rewitalizacji;
- możliwości prowadzenia rewitalizacji na terenach wiejskich – popegeerowskich.

Rola OWES w procesach rewitalizacyjnych może być bardzo znacząca z różnych powodów – znajomości miejsca, ludzi i ich problemów (m.in. rola animatora) oraz posiadanych zasobów finansowych i kadrowych. OWES może być wręcz realizatorem części zadań rewitalizacyjnych dot. społeczno-gospodarczego zagospodarowania terenów kryzysowych. Co do pytania o rewitalizację na terenach wiejskich to była zgoda, że na typowej wsi trudno mówić o procesie rewitalizacji; nieco inaczej może być w przypadku enklaw typu wieś

popegeerowska, gdzie jednak dane miejsce straciło swe funkcje, co z kolei pociągnęło za sobą problemy społeczno – gospodarcze mieszkańców. Dyskusję przeniesiono na drugą część spotkania dotyczącego rewitalizacji.

Ad. Rewitalizacja a rola animatora OWES w planowaniu i wdrożeniu programu ożywienia społeczno - gospodarczego.

Po zaprezentowaniu przez p. Waldemara Jana doświadczeń z rewitalizacji osiedla w Nikiszowcu, zwróceniu uwagi na pewne kluczowe procesy, które się tam zadziały, nastąpiła część warsztatowa. Rozpoczęła się ona dyskusją na temat tego, czy pełne finansowanie wszystkich działań związanych z danym terenem rewitalizowanym może być niekorzystne. Prelegent zauważył na własnym przykładzie, że niezbędnym elementem wyzwalającym w ludziach odpowiedzialność i motywację do dbania o efekt jest współdziałanie w realizacji działań. Nie musi on być zawsze finansowy (choć w przypadku Nikiszowca najważniejsza dla ludzi inwestycja – monitoring ulic – był współfinansowany przez mieszkańców). Niemniej jednak, powinno się od ludzi wymagać co najmniej własnej, nieodpłatnej pracy na rzecz ich terenu, zwłaszcza jeżeli dane działanie było „ich pomysłem”. Opłacenie i zrobienie za mieszkańców wszystkiego powoduje brak odpowiedzialności za zmianę, ale też zdecydowanie mniejszą satysfakcję. Satysfakcję odczuwają mieszkańcy gdy zrobią „coś sami”. Ważna jest w tym miejscu rola animatora – lidera lokalnego, by umieć „świętować sukces” z mieszkańcami.

Bazą pod przygotowane tematy do dyskusji w grupach roboczych były zadania animatora określone w standardach akredytacyjnych OWES.

Oto efekty prac grup:

- 1) Jeśli jednym z głównych zadań animatora OWES jest „budowanie lokalnych koalicji” to z jakimi interesami w obszarach rewitalizacyjnych będziemy mieli do czynienia – które z tych interesów są zbieżne z interesem społeczności lokalnej oraz podmiotów PES?
Czy zawsze interes PES aktywnego w obszarze rewitalizowanym jest zbieżny z założeniami rewitalizacyjnymi? Czy może nie być i co wtedy?

Optymalną sytuacją jest taka, w której plany dot. rewitalizacji i plany rozwojowe podmiotów ekonomii społecznej wpisują się we wspólne cele. Na szczęście zazwyczaj tak jest. Rewitalizacja może być prowadzona również na wniosek podmiotu ekonomii społecznej, wtedy już na pewno rozwój podmiotu będzie zbieżny z rewitalizacją.

Rewitalizacja to redukcja negatywnych zjawisk społeczno – gospodarczych, rozwiązywanie problemów kryzysowych, a podmioty ekonomii społecznej mogą być dostarczycielem

specyficznych, deficytowych usług, rozwiązań oraz ludzi zaangażowanych do pozytywnych zmian. Dodatkowym atutem jest to, że ludzie tworzący podmioty ekonomii społecznej mają wiedzę na temat potrzeb lokalnych oraz zazwyczaj wysoki kapitał społeczny przekładający się na zdolność tworzenia partnerstw, angażowania różnych grup interesariuszy w proces. Dlatego grupa uznała, że zdecydowanie łatwiej wyobrazić sobie wspólne korzyści i tzw. interes zarówno dla gospodarzy rewitalizacji, jak i gospodarzy PES.

2) Jeśli jednym z głównych zadań animatora OWES jest „inicjowanie i wspieranie powstawania grup osób i instytucji zamierzających rozpocząć działalność w formie PES” to w jaki sposób działania rewitalizacyjne, potencjał i deficyt obszaru rewitalizowanego mogą mieć znaczenie dla inicjowania i powstawania PES? **Co PES może zrobić dla rewitalizacji a co rewitalizacja dla PES? (Jakie zadania mogą być realizowane, jakie PES tworzone?)**

PES dla rewitalizacji	Rewitalizacja dla PES
<ul style="list-style-type: none"> – PES wykonuje reintegrację społeczno - zawodową przez co wspiera procesy „odnowy” kapitału ludzkiego na terenie rewitalizowanym, – integruje mieszkańców i organizacje – PESy tworzą lub mogą tworzyć centra aktywności lokalnej, kooperatywy, angażować młodzież do działania, – zmiana myślenia o rewitalizacji – następuje myślenie przez pryzmat celów PES – społecznych i ekonomicznych, – jakość usług świadczonych przez PES pozytywnie wpływa na zdegradowany obszar, zwłaszcza jeśli są to branże mające na celu np. utrzymanie zieleni, prowadzenie przedszkola, opiekę nad osobami zależnymi i inne deficytowe usługi w danej społeczności, – odpowiedzialność ludzi zaangażowanych w ES może zostać wykorzystana do innych procesów rewitalizacyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – może być okazją do napływu pieniędzy do miejscowości, a co za tym idzie zakupu usług od PES, – PES mogą być realizatorami szeregu zleceń dla procesu rewitalizacji (społecznych, ale też wykonawstwa na rzecz odnowy infrastruktury czy zagospodarowania terenu rewitalizowanego; w zakresie sprzedaży produktów i usług niezbędnych w procesie rewitalizacji), – na rewitalizowanych obszarach może powstać kilka PES o różnych funkcjach, jest to dobry teren dla inicjatyw w obszarze ES, – rewitalizacja wiąże się z tworzeniem międzysektorowych partnerstw (z JST i biznesem), które mogą być bardzo korzystne dla PES, – włączenie pracowników PES w szersze działania na danym obszarze.

3) Jeśli jednym z głównych zadań animatora OWES jest „diagnozowanie potencjału lokalnego środowiska” to **jakie informacje i dane, które zbieracie mogą być wykorzystywane w działaniach rewitalizacyjnych? Jaka wiedza specjalistyczna, którą posiadacie może być przydatna?**

- informacje dotyczące lokalnego potencjału – ludzi, ich umiejętności, zasobów, ale i potrzeb oraz ograniczeń. Analizować ten wymiar można na poziomie jednostkowym (wiedzy na temat konkretnych ludzi, których można zaangażować), jak i bardziej zagregowanym – wiedzy nt. statystycznego ujęcia pewnych problemów – szerszego obrazu danej miejscowości,
- informacje nt. ekonomii społecznej i jej narzędzi, podane w sposób jasny i zrozumiały zarówno dla JST, jak i mieszkańców mogą stać się wiedzą, z której gospodarze rewitalizacji będą mogli skorzystać,
- praca i wiedza animatora może stać się podstawą rewitalizacji (poprzez umiejętność tworzenia partnerstw, facylitacji procesów, umiejętności pobudzania pomysłów i aktywności mieszkańców).

4) Jeśli jednym z głównych zadań animatora OWES jest „stałe motywowanie osób, podmiotów, w tym instytucji publicznych do podjęcia i kontynuowania działania między innymi poprzez wskazywanie możliwych korzyści społeczno-ekonomicznych lub kosztów zaniechania” to w kontekście rewitalizacji **jaka jest Wasza motywacja do włączania się w działania rewitalizacyjne? Co przekona Was, abyście Wy przekonali innych?**

Żeby czuć motywację do działań związanych z rewitalizacją należy czuć związek emocjonalny z danym miejscem. Powinno się mieć poczucie, że rewitalizacja się opłaca zarówno w wymiarze społecznym, jak i ekonomicznym dla różnych grup. Powinno się tym poczuciem zarazić innych – jeżeli animator ma zdolność pokazania korzyści innym grupom osób z danego terenu to może wyzwolić energię do działania.

To co napędza ludzi do działania (motywuje zarówno animatorów, jak i pozostałych uczestników rewitalizacji) to:

- pozytywna wizja przyszłości – obraz zmiany i korzyści z niej płynących,
- widoczny efekt pracy,
- poczucie sprawczości,
- świętowanie nawet małych sukcesów,
- rozwój osobisty,
- nabycie nowych kompetencji i satysfakcja poznawcza,

- budowanie znajomości i relacji, które w przyszłości będą procentować.

Dodatkowo, to co powoduje, że wzrasta motywacja animatora do pracy, to odkrywanie i wspieranie nowych liderów lokalnych i nowych podmiotów ekonomii społecznej.

Ad. Sesja wymiany doświadczeń Wyzwania w pracy animatora

Prezentacja kilku dobrych praktyk zgłoszonych przez animatorów przed spotkaniem w ramach tematów:

Najciekawsze, inspirujące inicjatywy lokalne: Pan Jerzy Nazaruk zaprezentował projekt „SENIORZY LIDERAMI PRZEMIAN” mający na celu budowanie podmiotowości osób 60+ poprzez włączanie ich w procesy modernizacyjne i inwestycyjne zachodzące w środowiskach lokalnych.

Jak wspierać liderów lokalnych? Pan Jacek Piwowarski z Rzeszowskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A przedstawił założenia Programu Liderzy Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, realizowanego przez Fundację Szkoła Liderów, którego celem jest m.in. rozwój kompetencji liderek: Szczegóły w ramach prezentacji dostępnej na stronie: https://prezi.com/mfg6km0yggq5g/jak-wspierac-liderow-lokalnych/?utm_campaign=share&utm_medium=copy

Wystąpienie dotyczyło również możliwości programu Sektor 3.0: <http://sektor3-0.pl/>

Narzędzia usprawniające pracę animatora (z czego korzystamy, co się sprawdza, co polecilibyśmy innym)

Pani Beata Grzegorzewska z PISOP Stowarzyszenia Centrum Promocji i Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich opowiedziała o wykorzystaniu mikrodotacji w ramach pracy animatora w Leszczyńskim Ośrodku Wsparcia Ekonomii Społecznej. Mikrodotacje wypłacane w ramach FIO stanowią skuteczne narzędzie do poszukiwania Lokalnych Liderów, a także do badania poziomu zaangażowania społeczności lokalnej w inicjatywy na rzecz swoich „małych ojczyzn”;

Pani Karolina Jaczewska-Szymkowiak przedstawiła metodę desing thinking w kontekście pracy animatora, omawiając poszczególne etapy pracy w ramach tego narzędzia (empatia, zdefiniowanie problemu, pomysły, prototyp, testowanie).

W temacie jak współpracować z JST nie zgłoszono dobrej praktyki.

Następnie rozpoczęto pracę warsztatową w grupach stolikowych pod kierunkiem animatorów - przedstawicieli stolików.

Grupa 1 - Najciekawsze, inspirujące inicjatywy lokalne (gospodarz stolika: Pan Jerzy Nazaruk)

Animatorzy wymieniali się informacjami na temat ciekawych pomysłów, inicjatyw z zakresu ekonomii społecznej funkcjonujących w Polsce. Wśród omawianych przedsięwzięć znalazły się następujące:

- wioski tematyczne i ekomuzea, jako inicjatywy integrujące wokół konkretnego tematu, w tym Gliniana Wioska w Kuklach k. Sejn, Kresowa Osada w Baszni Dolnej k. Lubaczowa, rumiankowe Spa Kraina Rumianku, prowadzone przez Stowarzyszenie Aktywizacji Polesia Lubelskiego;
- niestandardowe usługi społeczne, w tym usługi opiekuńcze, prowadzenie przedszkola Montesori, a także przedszkolobus jako inicjatywa mobilnych zajęć dla dzieci, organizowanych „od wioski do wioski”;
- bazowanie na lokalnych produktach – suszarnia ziół wraz z pijalnią herbat, produkcja naturalnych mydeł, tłocznia soków, spółdzielnia piwowska,
- inkubator kuchenny funkcjonujący w ramach Spółdzielni Socjalnej Kuźnia Smaku – sprzedaż lokalnych produktów w ramach sklepu internetowego;
- oprawy wydarzeń kulturalnych i eventów: Spółdzielnia Socjalna PIERROT & RÓŻA, Wizaż Pub, Spółdzielnia Socjalna Klub Artystyczny Cuma;
- Fundacja Zdrowego Życia prowadząca w Toruniu foodtruck o nazwie Chwast Bus: <http://chwast-bus.business.site/>

Grupa 2 - Jak wspierać liderów lokalnych? (gospodarz stolika: Pan Jacek Piwowarski)

Animatorzy dyskutowali na temat możliwości wsparcia lokalnych liderów i narzędzi wykorzystywanych w ramach takich działań. Wśród najważniejszych metod znalazły się:

- pokazywanie dobrych praktyk np. w ramach wizyt studyjnych,
- motywowanie przez innych liderów,
- współdziałanie, pełnienie roli ambasadora idei,
- partnerstwo, szeroka współpraca, sieciowanie,
- propozycja skorzystania z programów dla liderów,
- wspieranie budowania zespołu poprzez diagnozę i mapę zasobów,
- doradztwo w zakresie podziału kompetencji i zadań – przestrzeni do działania,
- wsparcie w narzędziach komunikacji;
- docenianie zespołu,
- promowanie działań liderów oraz zespołu kierowanego przez lidera,
- współpraca z instytucjami, organizacjami.

Animatory podkreślali, że zadanie związane z pracą z liderami nie może doprowadzić do wyręczenia czy przejmowania ich zadań, musi bazować na pokazywaniu i wspieraniu w podejmowaniu lokalnych inicjatyw.

Grupa 3 - Jak współpracować z JST? (gospodarz stolika: Pani Beata Grzegorzewska)

W ramach tego stolika dyskutowano o kwestiach, które pojawiają się podczas współpracy z JST – jak przygotować się do spotkań, na co zwrócić szczególną uwagę, z kim podejmować współpracę. Oto najważniejsze wnioski z pracy stolikowej:

- rozpoznanie terenu działania (poznanie zależności personalnych, poznanie „szarych eminencji”),
- diagnoza środowiska lokalnego – zasobów i problemów (analiza na spotkaniach animacyjnych),
- dobra znajomość podstawowych dokumentów JST (programów współpracy, lokalnych strategii, dokumentów rewitalizacji), tak by na spotkaniu pokazywać zbieżność interesów animatora/ OWES z celami wpisanymi w dokumenty strategiczne czy planistyczne JST,
- w zależności od potrzeb projektujemy wsparcie, którym dysponuje OWES lub wiemy skąd je pozyskać (np. mikrodotacje, dobór partnerów do współpracy),
- oferujemy rozwiązania (w ofercie),
- ważne: budowanie pozytywnych relacji międzyludzkich w urzędzie i jego jednostkach,
- budowanie silnej pozycji w środowisku lokalnym, przekładającej się na relacje z władzami,
- ważne by poszukać sojusznika w urzędach i instytucjach wspierających - sojusznika dla OWES,
- dobra współpraca z pełnomocnikiem ds. NGO, radą działalności pożytku publicznego,
- prezentacja dobrych praktyk, promocja PES podczas spotkań, sesji gminnych,
- organizacja spotkań z radnymi,
- współpraca z lokalnymi grupami działań (porównanie różnych dokumentów LGD z OWES), współpraca animacyjna LGD i OWES.

Grupa 4 - Narzędzia usprawniające pracę animatora (gospodarz stolika: Pani Karolina Jaczewska-Szymkowiak)

Ten stolik miał na celu przedstawienie praktycznych narzędzi wykorzystywanych przez animatorów w ramach pracy w OWES. Animatorzy wskazali na następujące metody:

- rozmowa przy kawie oraz dobre poznanie swojego rozmówcy,

- pokazywanie dobrych i złych praktyk,
- rozpoznawalność w środowisku (bywanie na imprezach organizowanych przez lokalne społeczności), imprezach integracyjnych - sieciujących, organizowanie targów ekonomii społecznej,
- badanie i diagnoza potencjału środowiska, mapy myśli, mapy potrzeb, badania kompetencji, burza mózgów,
- wykorzystywanie mediów lokalnych i społecznościowych,
- angażowanie PES i społeczności lokalnych w inne projekty aktywizujące,
- pomoc w szukaniu zewnętrznego finansowania oraz pomoc w prowadzeniu działalności,
- ułatwianie nawiązywanie kontaktów, inicjowanie wspólnych spotkań, zapraszanie ekspertów,
- współpraca z biurami karier,
- dopasowanie do środowiska sprawdzonych rozwiązań, nie bezmyślne kopiowanie cudzych pomysłów,
- ciągłe podnoszenie swoich kwalifikacji, szukanie i testowanie nowych metod pracy oraz uczenie się nowych rozwiązań np. z zakresu rewitalizacji czy gospodarstw opiekuńczych.

Ad. Rola LGD i gospodarstw opiekuńczych w ekonomii społecznej

Gospodarstwa opiekuńcze - rozwijanie usług społecznych na obszarach wiejskich

Podczas warsztatów powstała propozycja by gospodarstwa opiekuńcze nazwać „srebrnymi gospodarstwami”. Ta nazwa wśród uczestników spotkania budzi bardziej pozytywne skojarzenia. Jest to o tyle ważne, że jednym z wyzwań dla tego typu idei jest zmiana mentalności (zarówno osób starszych bojących się „bycia oddanym” do „jakiegoś” ośrodka, jak i dzieci/wnuków przed „pozbyciem” się starszego rodzica/dziadka). Dlatego warto na samym początku zadbać o przyjazne skojarzenia z ideą tego typu form opieki.

Podczas warsztatów, 5 grup pracowało nad poniższymi obszarami, których dookreślenie jest ważne w procesie opracowania polskiego modelu srebrnych gospodarstw. **W ten sposób powstały rekomendacje dla powstającego obecnie polskiego modelu gospodarstw opiekuńczych.**

Charakterystyka usług w gospodarstwie opiekuńczym:

W tego typu gospodarstwach powinny odbywać się:

- zajęcia w gospodarstwie na roli, przy hodowli zwierząt,

- animacja czasu wolnego poprzez różnorodne zajęcia – warsztaty, szachy, robótki ręczne, itp.
- zajęcia usprawniające, sportowe, np. gimnastyka, joga,
- dostosowanie zajęć do sezonowości,
- różne terapie typu apiterapia, dendroterapia, terapia poprzez kontakt ze zwierzętami,
- w gospodarstwie powinna być dostępna profesjonalna opieka np. opiekunki środowiskowej (nie muszą to być osoby z formalnym wykształceniem, wystarczą kursy oraz odpowiednia osobowość),
- dostępność do kuchni (tak by można było osobiście sporządzać posiłki korzystając z tych samych produktów oraz zastawy kuchennej wraz z gospodarzami – to spowoduje zaufanie seniorów i ich rodzin do zdrowotnego i higienicznego aspektu żywienia w gospodarstwie),
- zapewnienie transportu do miejsca pobytu,
- zaplecze techniczne (poza kuchnię i sanitariatami) powinny być dostępne pomieszczenia do odpoczynku, drzemki, itd.

W gospodarstwie powinien być regulamin określający zasady spędzania czasu w gospodarstwie.

Optymalnie byłoby gdyby gospodarstwa opiekuńcze były równocześnie gospodarstwami ekologicznymi, gdyż wtedy jest pewność zdrowych produktów, braku szkodliwych oprysków, itp. zagrożeń dla zdrowia seniorów. Dobrym rozwiązaniem jest też łączenie funkcji agroturystyki czy zagród edukacyjnych ze srebrnym gospodarstwem (możliwość aktywizowania seniorów do funkcji np. edukacyjnych).

Określenie grupy beneficjentów gospodarstw opiekuńczych

Są to głównie osoby starsze i samotne, osoby nad którymi powinno się pełnić opiekę. Miejsce takie może być również pomocne w łączeniu pokoleń np. młodzieży z problemami czy osób z wyrokiem kierowanych do prac społecznych.

Beneficjenci gospodarstw nie mogą być nieprzewidywalni np. niepełnosprawni psychicznie lub o podłożu organicznym (Alzheimer, otępienie). Raczej nie będą to też osoby unieruchomione, które nie mogą brać udziału w zajęciach w gospodarstwie.

Mogą to być osoby z różnorodnymi dysfunkcjami, ale jednak na tyle sprawne by nie trzeba było się nimi opiekować przez cały czas.

Zdiagnozowanym podczas warsztatów ryzykiem jest brak chęci i motywacji osób starszych do uczestnictwa w pracach gospodarstwa.

Jak wskazał jeden z uczestników – ok. 85% naszego społeczeństwa wywodzi się w pierwszym lub drugim pokoleniu ze wsi i gospodarstwo kojarzy im się z ciężką pracą. Może to mieć pozytywne lub negatywne oddziaływanie na motywację potencjalnych uczestników.

Określenie wymogów (standardów) dla gospodarstw opiekuńczych

W takim gospodarstwie powinno znajdować się:

- podstawowe wyposażenie sanitarne,
- wyposażona kuchnia wraz z jadalnią,
- miejsce do odpoczynku, „leżakowania”,
- nie powinno być dużych barier i ograniczeń architektonicznych,
- gospodarstwo powinno być urządzone na minimum 1 ha ziemi, żeby było miejsce do uprawy roślin i hodowli zwierząt,
- gospodarstwo opiekuńcze powinno mieć ubezpieczenie od nieszczęśliwych wypadków i innych typu zdarzeń losowych.

Nieco inne wymagania mogą być postawione dla gospodarstw mających specyficznych beneficjentów np. osoby niepełnosprawne ruchowo (wymagane będzie wtenczas dodatkowe dostosowanie obiektu i pomieszczeń użytkowych do potrzeb osób niepełnosprawnych). Zwrócono uwagę, że bardzo dobrym rozwiązaniem byłoby połączenie agroturystyki i zagród edukacyjnych z gospodarstwem opiekuńczym. Można by wtedy angażować osoby do działań edukacyjnych.

Wymagania wobec gospodarzy - powinny to być osoby miłe, empatyczne, nie mogą niechętnie odnosić się do seniorów.

Potrzebny jest oczywiście personel opiekuńczy, minimum po kursie opiekuna osób starszych. W przypadku tych osób ważniejsze od formalnego wykształcenia są umiejętności, wycucie do pracy z osobą starszą.

Bardzo istotną kwestią w tym obszarze był system finansowania pobytu w srebrnych gospodarstwach.

Uczestnicy stwierdzili, że montaż finansowy powinien składać się z:

- opłat własnych seniorów lub ich rodzin,

- dopłaty samorządu,
- przychodów z działalności wytwórczej seniorów (np. z warsztatów czy pracy w gospodarstwie),
- opcjonalnie, o ile gospodarstwo będzie prowadzone przez PES mające status organizacji pożytku publicznego – wpływy z 1% podatku czy zbiórek publicznych.

Pieniądze „na start” (wyposażenie, dostosowanie, itd.) mogłyby pochodzić z dotacji na założenie PES. Projekt i pieniądze zdobyte na realizację projektu nie gwarantują trwałości funkcjonowania tego typu przedsięwzięcia. **Należy koniecznie znaleźć systemowe rozwiązanie w postaci dofinansowań do uczestnika gospodarstwa na wzór np. subwencji oświatowej.**

Szanse i zagrożenia dla powstawania w Polsce „srebrnych gospodarstw”.

Szansą dla gospodarstw opiekuńczych są:

- zmiany demograficzne społeczne czyli starzejące się społeczeństwo,
- coraz więcej osób starszych samotnych, których dzieci są daleko i nie mogą sprawować osobiście opieki nad rodzicem/dziadkiem,
- szansa dla osób starszych, aby jak najdłużej utrzymać je w społeczności lokalnej, w swoim środowisku,
- możliwość podtrzymywania u seniorów aktywności fizycznej, intelektualnej oraz społecznej (możliwość spotkań z rówieśnikami, poczucia że jest się potrzebnym przydatnym i stymulacji intelektualnej,
- szansa na integrację międzypokoleniową,
- może w nich następować odnowa ginących zawodów, prowadzenie badań etnograficznych czy historycznych (bazowanie na wiedzy i mądrości seniorów),
- zmiany mentalności oraz stereotypów dotyczących oddawania pod opiekę zewnętrzną rodziców czy dziadków. Następuje odejście od przeświadczenia, że oddawanie osób starszych pod opiekę zewnętrzną jest wyrazem braku miłości do swoich rodziców,
- tego typu rozwiązanie może okazać się bardzo dobrym wsparciem dla rodziny osób starszych by mogły swobodnie pracować nie martwiąc się o opiekę nad rodzicem lub zwyczajnie odpocząć.

Zagrożeniami dla gospodarstw opiekuńczych są:

- brak wsparcia finansowego, systemowych rozwiązań dot. dopłat do opieki nad seniorem,

- zbyt dużo standardów i wymogów wobec gospodarstw może spowodować niemożność tworzenia i funkcjonowania tego typu przedsięwzięć w Polsce (należy zadbać o to by nie nałożyć zbyt trudnych warunków do spełnienia dla rolników),
- z drugiej strony - całkowity brak standardów może spowodować obniżenie się jakości usług (konieczność przewidzenia systemu monitorowania jakości usługi),
- wąskim gardłem może się okazać organizacja taniego i wygodnego transportu dla uczestników, których będzie trzeba „podebrać” nieraz z dużego obszaru gminy,
- wyzwaniem będzie opieka i organizacja czasu w sytuacji, gdy w grupie znajdują się osoby konfliktowe, roszczeniowe, z wszystkiego niezadowolone,
- zagrożeniem dla przedsięwzięcia mogą być sami właściciele gospodarstw opiekuńczych (np. mający tylko finansową motywację w prowadzeniu tego typu przedsięwzięcia, bez społecznej chęci pomocy seniorom),
- zagrożeniem może być traktowanie osób starszych jako taniej siły roboczej.

Dużo wątpliwości rodziło się też w temacie konsekwencji dla tytułu ubezpieczenia dla rolników, którzy posiadają gospodarstwo rolne i na ten moment podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu w KRUS.

Rekomendacje:

- 1) W gospodarstwie opiekuńczym musi zostać zachowana równowaga pomiędzy działalnością rolniczą oraz działalnością o charakterze opiekuńczym.**
- 2) Każde gospodarstwo opiekuńcze powinno mieć swój własny regulamin określający szczegółowo zakres działalności.**
- 3) Wskazane jest stworzenie standardów, które będą uwzględniać konieczność utrzymywania charakteru rolniczego gospodarstwa opiekuńczego, w tym konieczność zapewnienia bezpośredniego kontaktu z rolnikiem. W zakresie prowadzonej produkcji rolniczej wskazane jest jej prowadzenie w charakterze ekologicznym i zrównoważonym. Ponadto, w ramach standardów należałoby określić warunki dostępności wyspecjalizowanych usług, takich jak np. usługi wykwalifikowanego terapeuty czy wsparcie psychologa. Określone standardy powinny jednocześnie dawać swobodę działania.**
- 4) Podkreślono znaczenie prowadzenia działalności o charakterze opiekuńczym w formie opieki dziennej. Jednym z celów powinno tu być tworzenie pomostu do wyjścia z samotności dla osób starszych i potrzebujących wsparcia.**

Z drugiej strony, gospodarstwo opiekuńcze można by traktować w kategorii miejsca o charakterze wytchnieniowym pozwalającym na odciążenie rodzin.

- 5) Gospodarstwo opiekuńcze powinno być w pełni ekonomicznie działającym podmiotem. Wskazano na konieczność dywersyfikowania źródeł przychodów w gospodarstwie opiekuńczym. Finansowanie powinno zawierać element finansowania prywatnego. Wskazano także na alternatywne formy finansowania.
- 6) Został zidentyfikowany duży potencjał do rozwoju gospodarstw opiekuńczych w Polsce. Jego wykorzystanie wymaga wcześniejszej diagnozy oraz stworzenia systemowych rozwiązań. Wśród szans wskazano na łączenie działalności gospodarstwa opiekuńczego z lokalną tradycją i kulturą, ale także na łączenie pokoleń - seniorów i młodzieży. W proces powstawania gospodarstw opiekuńczych zaangażowane muszą być różnorodne instytucje takie jak m.in. samorząd lokalny, lokalni liderzy i cała społeczność lokalna, organizacje trzeciego sektora, przedsiębiorcy, parafie, ośrodki zdrowia, szkoły, OWES, LGD, ODR oraz CDR.
- 7) Bariery dla powstawania gospodarstw opiekuńczych jest brak jasno określonej ścieżki stałego finansowania i instytucji parasolowych. Wśród innych problemów wskazano brak rozwiniętego transportu publicznego na obszarach wiejskich oraz możliwy brak zainteresowania potencjalnych odbiorców usług. Rozwój gospodarstw opiekuńczych jest także warunkowany zmianą mentalności lokalnej społeczności.

Ad. Jak skutecznie zintegrować działania OWES z LGD

Warsztat składał się z dwóch części:

- 1) przedstawienie informacji na temat marki lokalnej i marki miejsca, w tym etapy budowania marki, przykłady współpracy OWES-LGD;
- 2) dyskusja w zakresie korzyści i barier we współpracy OWES-LGD

Wnioski z dyskusji:

Uczestnicy dostrzegają wiele korzyści, które mogą wypłynąć ze współpracy OWES i LGD, a także wiele punktów wspólnych w ramach podejmowanych działań. W ramach dyskusji przedstawiano korzyści z perspektywy LGD, OWES, a także wspólne dla obu podmiotów.

Dla LGD najważniejsze korzyści płynące ze współpracy z OWES dotyczą:

- możliwości bazowania na wiedzy OWES z zakresu organizacji pozarządowych działających w regionie, znajomości ich oczekiwań oraz niszy, które mogą zagospodarować;
- korzystania z oferty OWES w ramach świadczonego doradztwa (możliwość zapewnienia dodatkowej oferty doradczej dla mieszkańców, w tym usług animacyjnych) oraz ekspertów OWES;
- wzrostu aktywizacji społecznej oraz powstawania nowych podmiotów es, które otrzymają wsparcie w ramach OWES;

Korzyści dla OWES

- możliwość bazowania na znajomości terenu, w tym większy dostęp do osób/grup zainteresowanych animacją;
- łatwiejszy dostęp do samorządów;
- dzięki organizacji wspólnych spotkań LGD - OWES z mieszkańcami, przedstawianie oferty OWES w sposób prosty, bardziej zrozumiały (nie bazujący na terminologii projektowej);

Korzyści dla obu stron – punkty wspólne działalności:

- „razem możemy zrobić więcej” – wspólne podejmowanie działań spowoduje efekt skali, który jest szczególnie ważny w tworzeniu marki lokalnej;
- zapewnienie ciągłości wsparcia dla odbiorców, większa pula środków i możliwości dywersyfikacji źródeł finansowania;
- możliwość „oszczędzania środków” np. wspólne podejmowanie działań promocyjnych;
- wspólna baza odbiorców, wspólne cele (pobudzenie aktywności obywatelskiej oraz przedsiębiorczości), w końcu podobne wskaźniki do uzyskania i pasja to elementy wspólne dla obu organizacji;

Bariery, na które zwrócili uwagę uczestnicy warsztatu, utrudniające w ich ocenie podejmowanie wspólnych działań:

- brak znajomości oferty OWES przez LGD;
- brak czasu bądź inne podejście do pracy (praca obowiązkiem, a nie pasją);
- rozbieżne terminy w projektach/ inny harmonogram działań projektowych;
- granty z LGD tylko dla nieprowadzących działalności odpłatnej i gospodarczej;
- brak znajomości specyfiki pracy na terenach wiejskich przez OWES.

Rekomendacje:

- 1) Działania podejmowane we współpracy LGD - OWES powinny mieć charakter stały, a nie jedynie incydentalny. W związku z tym, przekazanie oferty OWES do LGD wydaje się być niewystarczające. Rekomenduje się zintensyfikowaną wymianę informacji polegającą na przekazywaniu sobie nawzajem harmonogramów planowanych przedsięwzięć.
- 2) Rekomenduje się prowadzenie wspólnych spotkań dla mieszkańców z udziałem wóldarza gminy – LGD - OWES.
- 3) W celu uzyskania bardziej efektywnej współpracy OWES - LGD rekomenduje się nazwanie/umiejscowienie roli LGD w rozwoju ekonomii społecznej. W tym celu pomocne może być powołanie na wzór programu FIO - Ambasadorów ES, których głównym zadaniem będzie upowszechnianie informacji o OWES, ich ofercie oraz samej ekonomii społecznej.
- 4) W ramach spotkań sieciujących OWES, organizowanych przez projekt Forum OWES należy zorganizować szkolenie dotyczące praktycznych stron działalności LGD - OWES np. w temacie różnic w biznesplanach czy warunków prowadzenia działalności. Zaplanowanie w programie punktu skierowanego bezpośrednio do LGD zwiększy zaangażowanie tej grupy.
- 5) Rekomenduje się konstruowanie materiałów/zaproszeń na spotkania z jasnym wskazaniem LGD jako adresatów wsparcia.

Opracowanie:

Marta Bohdziewicz-Lulewicz

Maria Brzeziak